

KOMMUNIS- TERNES KAPITAL

Af Morten Thing

" Tillid, offervilje og tro er kommunisternes kapital". Ordene er Martin Nielsens med en klar reference til et uopslideligt tema i den offentlige debat, nemlig debatten om *moskvaguldet*. Pavlovsk har DKPs afvisning været gennem alle årene. Partiet var frembragt af ofre fra dets medlemmer og ikke en øre havde man fået fra Sovjet. Nu hvor de russiske arkiver, herunder SUKPs og Kominterns, er blevet tilgængelige for forskere, kan vi undersøge sagen mere lidenskabsløst. Og historien om kommunisternes kapital er en helt anden end kommunisterne har hævdet. Det vil jeg dokumentere i det følgende.

Vi har ikke for det danske parti - endnu - hele serier af dokumenter om den økonomiske understøttelse af partiet. Det hænger sammen med, at adgangen til vigtige dele af arkiverne har været underkastet politisk betonedede fluktuationer. Således gælder det for Kominternperioden (1919-1943), at de to centrale arkivenheder, nemlig budgetkommissionen og OMS (sektionen for illegale transaktioner) kun har været åbne for ganske enkelte forskere og nu helt er lukket igen. Og for efterkrigsperioden gælder det, at kun nogle af dokumenterne vedrørende pengeoverførsler er afklassificerede og tilgængelige. Men i begge tilfælde kan vi støtte os til de forskere, som har haft adgang til de pågældende arkivfonde, hvorfra man kan hente oplysninger om danske forhold, eller parallellisere fra lignende forhold.

Tysk revolution koster millioner

Lenin vidste fra sine mange år som professionel revolutionær, at teori og offervilje ikke er nok. Der behøves penge for at få en organisation til at fungere. Han havde under verdenskrigen indset, at 2. internationale havde lidt nederlag og at det var nødvendigt med en ny internationale. Efter magtovertagelsen i november 1917 blev det hurtigt klart for ham, at den russiske revolution for at sejre måtte have støtte fra revolutioner i kapitalismens hjertelands, først og fremmest Tyskland, England og Frankrig. Disse forskellige perspektiver sam-

Så længe der har eksisteret kommunistiske partier har man diskuteret om moskvaguldet. Efter åbningen af de russiske arkiver er spørgsmålet ikke længere om Moskva finansierede kommunismen, men hvordan, hvor længe og hvor meget.

menføjedes i Lenins plan om at grundlægge en 3., *kommunistisk internationale*. En konference indkaldt til drøftelse af idéen blev udråbt til internationalens 1. kongres. Det var i marts 1919. Lenin var overbevist om, at skulle den europæiske revolution redde den russiske, så ville det koste penge. Men netop penge kneb det med i det krigshærgede land. De første store beløb, som Komintern rådede over kom da også fra konfiskerede smykker og diamanter, ja sågar fra salg af morfin.² Til Tyskland overføres der således den 30. maj 1919 smykker for 300.500 rubler,³ morfin for 7.500 rubler samt kontanter: 100.000 tyske mark (DM), 100.000 svenske kroner og 6.500 rubler. Den 9. september 1919 overføres for 250.000 rubler smykker, den 28. for 639.000 rubler smykker. De fleste penge blev forvaltet af Jakob Reich med dæknavnet Thomas,⁴ som også var den, som opbyggede Kominterns propagandaapparat i Tyskland. Bare for året 1921 betalte Komintern mere end 10 millioner DM til forlagsvirksomheden, som kun gav ca. ½ million i indtægt.

SAP og Komintern-pengene

Da Marie Nielsen i marts 1918 grundlagde Socialistisk Arbejderparti skød hun selv 750 kr. af sine sparepenge i foretagendet for at få ugebladet *Klassekampen* op at stå. Hertil fik hun så et tilskud på 800 kr. fra Zimmerwaldkommissionen i Stockholm. Den var en videudvikling af venstreoppositionen under 1. verdenskrig og blev bestyret af russeren Angelica Balabanova og den svenske venstresocialist Zeth Höglund. Til det svenske bureau overførtes fra Komintern den 2. december 1919 4.000£, 4.000\$, 52.000 svenske kr. og 25.000 DM.⁵ Pengene er givet gået til at financiere de skandinaviske partier med. Alleerede i løbet af 1919, da det gik dårligt for Socialistisk Arbejderparti måtte svenskeren Otto Grimlund, som på det tidspunkt var Kominterns kassemester, punge ud for at redde *Klassekampen*. Den 1. oktober 1919 bevilgede Grimlund 10.000 kr. til afvikling af bladets gæld, og han skrev til Marie Nielsen: "Vidare

är det, synes det mig, hopplöst att kasta ut så uerhörda summor på KK som vi hittills gjort".⁶ Hvor store summer, der var tale om, ved vi ikke, men en meddeler, formentlig en politiagent, anførte beløbet 100.000 kr..⁷ I et mødereferat for Kominterns Eksekutivkomité (EKKI) for den 21. januar 1919 diskuteredes situationen i Danmark, og det blev besluttet at sende en kurer til landet for at få de kræfter, som støttede Komintern til at samarbejde. I samme åndedrag nævnes, at en kurer skulle have 12.000 rubler med sig.⁸ Statspolitiet var meget optaget af de mange rygter om russiske penge, som gik gennem København i 1919. Her drejede det sig ikke mindst om rubelhandel. Bolsjevikerne trykte falske Romanov-rubler, som de ifølge politiets oplysning solgte i København. Og efter de Hvide af englænderne fik lov til i Arkhangelsk af udstede deres egne rubler, eftertrykte bolsjevikerne også dem og solgte dem i København.⁹ Det lykkedes imidlertid aldrig politiet at komme tættere på begivenhederne end rygter.

Komintern satsede hårdt på at få oprettet kommunistiske partier rundt om i Europa. Og til den ende var penge nødvendige. Smykker, diamanter og penge smugledes ind og blev brugt til en meget rundhåndet finansiering af de ofte meget små kommunistiske partier. Ifølge den allerede nævnte oversigt for perioden 1919-20 blev der sendt til Italien: 15.200 DM, 331.800 finske mark, 13.000 svenske kr. 300.000 rubler og for 487.000 rubler smykker. Til USA blev der sendt for ca. 2,7 mio rubler smykker. Til Frankrig for 2,5 mio rubler smykker i 1919 og for 1 mio rubler smykker i 1920 plus 1,6 mio DM. Polakkerne fik 10 mio (formentlig rubler). Til England blev der sendt for 8,5 mio rubler smykker. Ifølge en nylig artikel i *New Statesman*¹⁰ brugte Komintern 55.000£ til at etablere CPGB samt til at understøtte Independent Labour Party, hvilket i dag skulle svare til ca. 1 mio £ nutidsvaluta. Da kammerat Thomas [alias Jakob Reich] i 1921 vendte tilbage til Tyskland medbragte han 25 mio DM i guld, hvilket modsvarede 37 mio alm. DM." Når man tager i betragtning, at Rusland netop på dette tidspunkt var ude i én af sine

værste hungerkatastrofer, som kostede millioner af mennersker livet, forstår man hvor desperat Lenin satsede på at få revolutionen til at brede sig. Men også med hvilke menneskelige omkostninger denne politik blev ført.

VSP, DKP og pengene 1919-45

Venstresocialistisk Parti (VSP) blev dannet i november 1919 ved en sammenslutning af flere små venstrefløjsgrupper. Partiet blev optaget i Komintern, deltog i anden verdenskonference i 1920 og ændrede i overensstemmelse med de 21 teser om optagelse navn til Danmarks Kommunistiske Parti (DKP). Vi ved ikke så meget om understøttelsens størrelse de første par år, men der er næppe tvivl om, at partiet fik støtte. Men vi ved, at det svenske parti (Sveriges Vänstersocialistiska Parti) endnu inden det var blev til SKP i 1920 modtog 100.000 svenske kr. fra Komintern. Og at det senere på året modtog endnu 50 á 55.000 sv. kr. fra EKKIs budget kommission, eller noget i retning af en million nutidssvenske kroner.¹²

I august 1920 foretog Martin Andersen Nexø de første sonderinger i Moskva om en mulig sammenslutning af DKP og Fagoppositionens Sammenslutning (FS). Allerede her rejstes de økonomiske problemer: sammenslutningen kunne kun ske, hvis FS' dagblad *Solidaritet* kunne bevares under én eller anden form. Og denne form fandt man i *føderationssidéen*. Herefter gjorde Chr. Christensen fra FS det helt klart, at det var Kominterns penge, der fik den bitre føderationsspille til at glide ned. Da *Solidaritet* og DKPs dagblad *Arbejdet* i maj 1921 blev sluttet sammen til *Arbejderbladet* bevilgede Komintern 65.000 kr. for 1. kvartal til bladets drift. I nutidskroner er det noget i retning af 700.000. Det var mere end nogen af de implicere de havde turdet håbe på, så de flottede sig med ansatte.¹³

Disse 65.000 kr. var imidlertid ikke de eneste penge DKP fik i 1921. I partiformanden Ernst Christiansens arkiv er bevaret en unik samling breve fra den svenske kommunist Oskar Samuelson, som var Kominterns skandinaviske skatmester på dette tidspunkt; han

distribuerede tillige store beløb til USA og til de europæiske partier.¹⁴ I brevene optræder Samuelson under forskellige pseudonymer: G. Carlson, Gustav Carlson, Gustav Gustavson, Gustav og Lang, alle skrevet med samme skrift. Og netop navnet Lang var Samuelsons dæknavn. Brevene er stilet til "Carl Madsen, Köpenhamn" og er gennemgående holdt i 'let kode', som om der var tale om forretningsbreve. F. eks. skriver han 1. juli 1921: "Jag sänder Eder emellertid för inköp av de avtalade varorna kronor 10,000:-, svenskt mynt. Vi komma senare vid tillfälle att närmare granska de priser och övriga leveransvillkor, som Ni snarast behagade sända oss. Sänd per omgående bekräftelse å mottagandet."¹⁵ Men ikke altid skjules så effektivt, hvad der tales om. Den 5. august kaldes Karl Madsen for "Kamrat" og i brevet står bl.a.: "Du kan meddela de återkomna delegaterna att de knappast har någon anledning att beklaga sig över orättvis behandling. L.H. har icke av oss favoriserats på någon vis, däremot kunde vi snarare säga att detta är fallet i fråga om vissa av de andra, t.ex. den allra senast hemkomna delegaten för skoarbetarna, som du ju kan tillfråga hur mycket han erhöill av oss." Eller som i brevet den 31. oktober 1921: "Ditt brev av den 27. ds erhållet och ser jag, att Du avser ett spørgsmål om Aage J., som det brev lär innehållit, som jag aldrig fått (til vem sände Du detta brev?). Med denna sak förhåller det sig så, att jag skrivit till Pjat för att få direktiv [...]". Og senere bliver også Rusland nævnt, så vi er klare over, at det er Pjatsnikij, leder af OMS-afdelingen i Komintern, der tales om. Et enkelt af de bevarede breve er delvis holdt i en nummerkode, hvor hvert bogstav består af to tal, f.eks. 23/1. Både afkodningen og selve koden har overlevet. Koden består af to strimler, hvoraf den første har en lodret række bogstaver (= det svenske alfabet) indrammet af firkanter. Den anden har tre rækker: en lodret talrække, en lodret række firkantede huller og en lodret række bogstaver i firkantede rammer og i en anden rækkefølge end på den første strimmel. Ved at lægge de to ovenpå hinanden kan man oversætte tal til bogstaver efter en

Karl Madsen,

København.

Kamrat!

Vill Du vara vänlig att sörja för att vi fortast möjligt får möjlighet att 23/1 31/1 29/1 24/4 25/2 | 22/3 24/3 | 31/3 34/4 34/2 31/4 27/1 | 23/5 25/2 30/1 25/5 25/6 30/4 | 34/1 31/2 31/2 33/3 31/8 25/4 31/2 23/2 | 29/7 34/1 31/4 31/4 29/5 28/1 29/2 33/2 34/1 27/1 25/2. 34/3 21/1 25/6 24/3 23/2 23/3 24/3 34/1 22/2 21/5 25/9 25/7 25/8 22/4 21/2 21/5 22/3 24/6 för tillfället är bortrest så vore det kanske bäst, att 27/9 34/1 34/3 30/4 29/5 24/1 25/2 25/4 24/3 22/5 29/5 28/3 24/1 31/1 28/1 25/3 31/2 34/1 26/7 32/3 32/4 33/2 31/4 31/6 32/6 som kunde ordna detta, t. ex. 21/2 34/4 29/4 25/1 25/9 26/6 24/4 26/4 26/1 24/3 26/2 22/3 30/3. Ge omgående besked, då saken bråtskar.

Jag reser nu bort på några dagar och är icke tillbaka förrän tisdag eller onsdag. Skicka därför inga brev under denna tid till mig.

Høj och hälsningar

24/1 29/5 28/3 31/8

Oskar Samuelsons brev af 22.9.1921 til Ernst Christiansen i delvis kode, som forklaret i artiklen.

varierende værdi. Det afkodede brev er en forespørgsel om Richard Jensen kan sende en "finsk kamrat illegalt till amerika".

De fleste breve handler om penge, og modtagerne er flere. Således omtales *Arbejderbladet* som "Jos & C:s business" [Johs. Erwig og Chr. Christensen var redaktører], Arbejderforlaget hedder "T.T:s business" [Thøger Thøgersen var leder af forlaget], mens DKP hedder "Din egen rörelse". Brevene indeholder spor af mange bønner om flere penge, mange advarsler om ikke at bruge for mange og stadige krav om kvittering og budgetter. Man ser her begyndelsen til udviklingen af det særlige forhold mellem Moskva og de enkelte partier. Eftersom partiet altid kan bruge flere penge, så ber man om dem. Pengene skulle jo egentlig gå til at skaffe flere medlemmer og flere læsere med. I stedet ser det ud til, at pengene er med til at cementere partiet, som noget man kan leve af. Pengene bliver på denne

måde noget meget centralt i udviklingen af forholdet mellem Moskva og DKP - eller et hvilket som helst andet parti.

Lægger man alle de udbetalinger sammen som figurerer i brevene og omregner de svenske kroner til danske, så er der fra 1.7-31.12.1921 udbetalinger for 64.060 kr. I dette beløb er der sandsynligvis en del af de 65.000, som var bevilget for maj, juni og juli, men stadigvæk vedrører den største del resten af året.

Det bevilgede tilskud blev imidlertid hurtigt nedsat¹⁶ og "De første års rundhændethed var forbi og afløst af nøje udmålte bevillinger efter indstilling fra EKKI's budgetkommission".¹⁷ For 1922 ved vi f.eks. at DKP anmodede om en støtte på 210.000 kr., men partiet fik kun 18.750 kr. For 1924 fik danskerne 5.000 guldrubler, det samme gælder for 1925.¹⁸

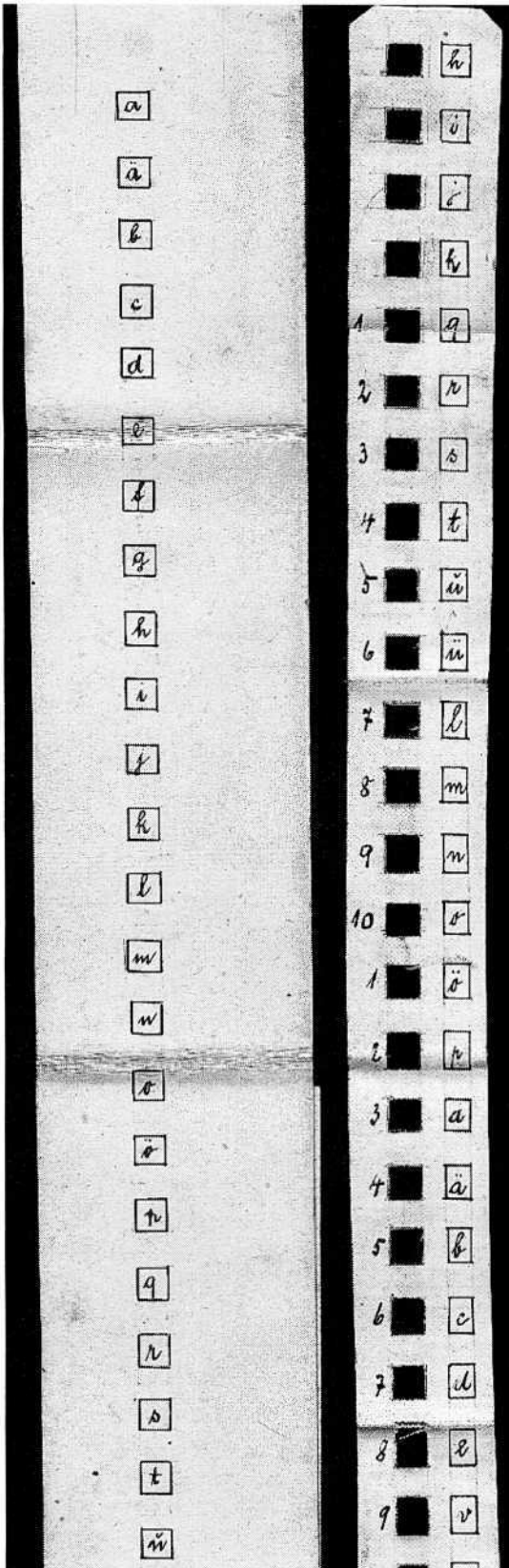
Det danske partis resultater imponerede ikke i Moskva. De voldsomme fraktionskampe var det, der stod mest om i rapporterne. Til

sända / en / finsk / kamrat
 illegalt / till / Amerika /
 då antonius / andersen
~~er~~ for hjælp til v. bestemt, så vore
 det kamrat bestemt at / vidtalafan
 nam / læm pligt per
 som som kunne ordne det till
 exp / richard / jensen
 lang

Ernst Christiansens afkodede udskrift af det kodede brev. Et udsnit af koden ses på næste side (ABA).

valget i 1926 lykkedes det partiet at få et ekstraordinært tilskud på 3.700 kr.,¹⁹ men det var usædvanligt mange penge. Sammenligner man de sparsomme oplysninger vi har om støtten til DKP i tyverne med oplysninger, vi har fra andre partiers forhold, synes der at være en klar sammenhæng mellem den betydning Komintern tillagde partiet og det tilskud, som bevilgedes. Om det hollandske parti ved vi, at det fik et fast beløb hver 3. måned, men at der hertil blev bevilget enkeltstående store beløb efter ansøgning til budgetkommissionen. For det franske partis vedkommende dækkes formentlig opimod en tredjedel af dens udgifter i 20'erne af tilskuddet. For det schweiziske parti blev ca. 60% af udgifterne i 30'erne betalt af tilskud.²⁰ Det danske parti var imidlertid et problembar, som blev sat på sultekur. Men systemet med faste tilskud plus muligheden for ekstraordinære tilskud synes at have været det samme. Da Kominterns ud-

sending Heinrich Wiennecke kom til København i januar 1930 for at løse partiets gordiske fraktionsknode, anmodede han således Komintern om straks at sende "det regelmæssige tilskud", og der udarbejdes et kvartalsbudget.²¹ Og regelmæssigt bedes om ekstraordinære tilskud, da partiet vakler på fallittens rand - ikke kun én gang.²² Det er på dette materiale ikke let at sige noget om beløbenes størrelse, men kun om deres betydning: såvel for det store som for det lille parti blev tilskuddene meget hurtigt en modus vivendi, og efterhånden også en nødvendighed. Med de nye oplysninger, som kommer frem nu, bliver det klart, at man næppe kan undervurdere betydningen af pengene. Det er klart, at partiets lydhørhed overfor de russiske ønsker og påbud blev mere sensitiv, når partiet økonomisk var i lommen på Komintern. En mulig strømpil finder man i en regnskabsoversigt for *Arbejderbladet* for perioden aug. 1929 - juni 1930. Her

udgør bladets samlede indtægter 18.000 kr. Hertil kommer et "tilskud" på 4.700 kr., som formentlig stammer fra Komintern.²³

30'erne igennem ser det samme system ud til at have fungeret. I sin Aksel Larsen biografi skriver Kurt Jacobsen om en indsamling ved juletid 1939: "De 10.000 kr. var nået i løbet af bare fire dage, og i alt nåede indsamlingen officielt op på 56.000, samtidig med, at der igen indløb fornyet, ekstraordinær økonomisk støtte fra Moskva".²⁴ I november 1939 var Alfred Jensen i Moskva for at rejse "Spørgsmaalet om et økonomisk Tilskud til Parti og Blad". Efter indstilling fra Florin, som var sekretær ved EKKI med danske sager under sig, vedtages tilskuddet.²⁵

Den 9. april 1940 var Aksel Larsen og Martin Nielsen til forhandlinger i Moskva. Og i tiden derefter opretholdtes forbindelsen til Moskva, idet Aksel Larsen skriver breve i en let kode (dvs. med ændrede navne) om partiets og landets situation. Komintern havde også en anden meddeler i København, som man kan se det af indberetninger i Kominternarkivet. Om der i denne tid og videre også i den illegale tid stadig sker pengeoverførsler er uvist. Men i de telegrammer, som Komintern i 1942 fik fra det svenske parti fremgår det dels, at Nexø havde fungeret som pengekurer, dels at det svenske parti hvert kvartal fik relativt store pengeoverførsler (fra 10.000 til 60.000 Skr.) og dels at det svenske parti havde opgaven at formidle informationer fra Danmark og Norge. Det er meget tænkeligt, at SKP modtog penge til driften af DKP i Sverige under illegaliteten, måske også til viderebefordring til Danmark.²⁶

Det nye system

Komintern blev officielt opløst i sommeren 1943. Generalsekretæren, bulgareren Georgi Dimitrov fortsatte imidlertid i hvert fald frem til et sted i 1944 med at være leder af et sekretariat, som samarbejdede med udenrigsministeriet og efterretningstjenesterne om oplysninger vedrørende partier og personer. Fra 1944 begyndte de kæmpende kommunistpartier at dukke frem af illegaliteten, og Dimitrov

selv vendte senere hjem til Bulgarien. Verdenspartiet Kommunistisk Internationale var opløst, og de enkelte partier var nu selvstændige og uafhængige af nogen ledelse over deres egne kongresser, også af VKP(b)s ledelse. Sådan er det i hvert fald på det formelle og juridiske plan.

I virkelighedens verden var VKP(b) kommet ud af anden verdenskrig med en enorm autoritet, som var rigelig til at erstatte den formelle underordning. Dertil kommer så også, at apparatet for den nye tids forbindelser allerede blev skabt lige efter Kominterns nedlæggelse. Ved VKP(b)s centralkomité oprettedes en stor udenrigsafdeling med udgangspunkt i Stalins hemmelige sekretariat,²⁷ som varetog forbindelserne til kommunistpartierne. Denne afdeling kunne trække på den sovjetiske stats udenrigstjeneste. I Sovjet skelnedes ikke nøje mellem partimyndigheder og statsmyndigheder i overensstemmelse med de faktiske magtforhold. Vi ved endnu ikke præcis, hvordan og under hvilke former det 'nye system' blev etableret. Men vi ved, at Martin Nielsen på døds marchen fra Stutthof blev samlet op af den Røde Hær og fløjet til Moskva. Her havde han samtaler med Dimitrov og bragte, da han kom hjem den 31. maj 1945, dessiner med til DKR²⁸ Vi ved ikke, hvad dessinerne gik ud på, men vi kan se af de første korrespondancer, at DKP forholdt sig til SUKP som man tidligere havde forholdt sig til Komintern. F.eks. skriver viceudenrigsminister Dekanozov i september 1946 til sekretæren for VKP(b), Zdanov, om en samtale med ambassadøren i Danmark, Plakhin, hvori denne informerede om, at DKP havde til hensigt at sende Alfred Jensen til Moskva: "Ifølge kammerat Plakhin har ledelsen i det danske kommunistparti brug for råd. De kammerater, der står med ledelsen, føler sig usikre på alt, hvad de foretager sig."²⁹ Dette 'nye system' udbygges de følgende år med Kominform (1947), som omfatter de nye 'folkedemokrati-er' og det italienske (PCI) og det franske kommunistparti (PCF). Vi ved ikke med sikkerhed om den økonomiske understøttelse af kommunistpartierne tager sin begyndelse umiddelbart

efter krigens afslutning, men fra 1950 kommer den i hvert fald ind i faste former.

Flere af de nye folkedemokratier havde individuelt støttet forskellige vesteuropæiske partier (især PCF, som var blevet støttet både af det ungarske (150.000\$), det polske (100.000\$) og det tjekkoslovakiske kommunistparti (100.000\$)). Den 19. juli 1950 besluttede politbureauet for VKP(b)s CK at oprette den "Internationale fagforeningsfond til støtte for venstreorienterede arbejderorganisationer" med sæde i Bukarest under det rumænske fagforeningsråd. Formålet var at yde økonomisk støtte til udenlandske venstreorienterede partier, progressive fagforeninger og sociale organisationer. For det første år skulle der skydes 2 mio \$ i fonden, hvoraf VKP(b) ydede 1 mio \$, Kinas Kommunistiske Parti (KKP) 200.000\$, Tysklands Socialistiske Enhedsparti (SED), Det Polske Forenede Arbejderparti, Tjekkosloviets Arbejderparti, Det Rumænske Arbejderparti og Det Ungarske Arbejderparti hver 160.000\$. Fondens ledelse skulle være repræsenteret af VKP(b) samt én fra hver af det polske og det rumænske parti. Den 16. august 1950 underretter V Grigorjan, som er leder af udenrigsafdelingen, Stalin om, at Boris Ponomarev har forhandlet med Gheorghiu-Dej, Rakosi, Gottwald, Pieck og Bierut fra de pågældende partier, som alle havde svaret positivt, selvom Gottwald havde været mindre begejstret. Fra Mao Zedong var der ikke kommet svar,³⁰ men det kom, ligesom de 200.000\$. I januar 1951 underrettede Grigorjan Stalin om, hvad man havde brugt pengene til. 11 partier havde fået penge for andet halvår af 1950. Topscoreren var det finske kommunistparti med 874.000\$, derefter kom PCF, som havde fået 300.000\$ oveni de 300.000 partiet havde fået tidligere på året. Interessant nok havde PCI fået 400.000\$ samtidig med, at det italienske socialistparti (Pietro Nennis parti) havde fået 100.000 og Triestes kommunistparti 40.000. I Skandinavien var det kun det norske parti (NKP), som var blevet betænkt og det med 20.000\$.³¹

Støtten i 1950erne

Den 8. februar 1951 besluttede politbureauet, at støttesummen for 1951 skulle være 1,5 mio \$, som skulle fordeles efter samme nøgle som i 1950. Selvom DKP ingen penge blev tildelt i 1950, kan det imidlertid godt være, at partiet fik støtte, som vi endnu ikke har fundet dokumentationen for. Som jeg siden skal give eksempler på, blev der af VKP(b)/SUKP givet ekstraordinære støttebeløb direkte af den sovjetiske parti/statskasse. Og i året 1950 fik DKP en støtte, som måske skal skrives på SEDs konto, idet partiet i 1. maj-gave "af 9.200 tyske arbejdere" fik forærende en automatisk Mercedes trykmaskine³² til *Land og Folk*.

De 1,5 mio \$ for 1951 blev fordelt med det finske parti på førstepladsen med 874.000\$. PCF fik 600.000, mens PCI fik 500.000 og Nenni-socialisterne 200.000. I Skandinavien fik det svenske parti (SKP) 20.000\$, mens DKP fik 7.500\$. 7.500\$ lyder ikke af meget, men i 1992-kroner er det over en halv million. Udover tildelinger fra fonden uddelte VKP(b) af sine egne midler yderligere 600.000\$ til PCF, som altså samlet fik 1,2 mio\$, hvilket i nutidige kroner er noget i retning af 85 mio kr. Men også Japans og Indiens KPer fik særskilte beløb.³³

For 1952 var fondens støttebeløb på 2,5 mio \$, hvortil kom et beløb på 1,15 mio \$ ydet direkte af SUKP (som det nu hed). Der eksisterer ikke nogen samlet opgørelse over alle støttebeløb, men PCF, PCI og det finske parti var topscorere. SKP fik 25.000\$ og NKP fik 20.000\$.

For 1953 var fonden på 3,425 mio \$, men allerede den 7. maj havde man givet PCI, Nenni-socialisterne og Tristes kommunister de 2,05 mio, mens PCF fik 1,2 mio \$. Dermed var fonden tømt, men SUKP lagde hertil 750.000\$. Af beløbet fra 1953 fik DKP tilsyneladende ikke noget, mens SKP og NKP fik 25.000\$ hver, mens finnerne fik 400.000\$.³⁴

For 1954 blev fonden sat op til 5 mio \$. Heraf fik Finland 480.000\$, SKP 55.000\$, NKP 30.000\$ og DKP 25.000\$.³⁵ Der var 1,374 mio \$, der ikke blev uddelt. Dette beløb blev overført til fondens beløb for 1955, som

derudover kom op på 6,424 mio \$. Derudover bevilgede SUKP af sine egne midler 1,7 mio \$. PCI fik 2,64 mio og PCF 1,2 mio, mens finnerne fik 450.000, NKP og SKP hver 30.000\$ og DKP 25.000\$. I alt skete der udbetalinger til 28 modtagere, hovedsagelig kommunistpartier.³⁶ De 25.000\$, DKP fik, svarede i datidskroner til 172.500, i nutidskroner noget i retning af 1,7 mio.

Den 3. februar 1956 besluttede SUKPs CK-præsidium at lederen af udenrigsafdelingen, Boris Ponomarev, på SUKPs 20. kongres skulle underrette lederne af de partier, som indgik i fonden, at den i 1956 ville være på 5,5 mio \$, og at SUKP ville betale de 3 mio. Med et beløb på 179.000\$ fra 1955, som ikke var blevet brugt, kom fonden i dette skæbneår op på 5,679 mio \$. Topscorerne var de sædvanlige, dog bemærker man, at Østrigs kommunistparti både fik 200.000\$ fra fonden og 200.000\$ direkte fra SUKP. Finnerne fik en halv mio, SKP fik 70.000\$, DKP 25.000\$ og Islands socialistiske enhedsparti fik 20.000\$.³⁷ Men det var ikke den eneste hjælp DKP fik i 1956. I maj besluttede SUKP at forære *Land og Folk* 2 nye sættemaskiner til en værdi af 60.000 rubler. Udenrigshandelsministeriet instrueres om at udforme et dokument, så det ser ud som DKP køber maskinerne.³⁸ En sådan ydelse fra SUKP til et broderparti fandt sted på mange planer, men belastede ikke Sovjets valutaindtjening på samme måde, som bevillinger i dollars.

I 1957 var fonden på 5,5 mio \$. Det år var støtten til PCI nået op på 2,635 mio, hvortil kom et ekstra tilskud på 500.000\$ direkte fra SUKP. Finnerne fik igen en halv mio, NKP fik 45.000, SKP fik 40.000 og DKP fik hele 65.000\$, eller 448.500 kr, svarende til ca. 3,96 mio kr. i dagens mønt. Et betragteligt beløb.³⁹

Det er klart, at finnerne spillede en vigtig rolle på tilskudslisten. Efter åbningen af de russiske arkiver har den sovjetiske interesse for Finland fået nye dimensioner. Således har Hannu Rautkallio fra universitetet i Tampere skrevet en bog om den sovjetiske indflydelse på finsk politik i 60'erne.⁴⁰ I sin bog mener han at kunne dokumentere ved dokumenter, som desværre kun han har set i Moskva, at

Urho Kekkonens taler om et neutralt, atomfrit Norden blev skrevet i Moskva. I den sammenhæng peger han på, at Kekkonens taler om sagen fra 1963 og 1965 i virkeligheden foregriber at et initiativ foretaget i fællesskab i Nordisk Råd af den finske kommunist Hertta Kusinen og Aksel Larsen i 1961 for at hindre USA i at få atombevæbnede baser i Norden. Dette forslag, skriver Rautkallio var udformet i Moskva og udtrykte kun, hvad Kruscev sagde i Riga i 1959. Videre skriver han, at Larsens arbejde for russerne blev fremmet af, at hans parti, SF, blev understøttet af SUKPs CK. Rautkallio henviser her dels til, at SF og det finske udbryderparti fra Socialdemokratiet TPSL i oversigter fra SUKPs CK blev behandlet på samme måde og dels til den russiske ambassadør i Finland, A.V. Zakharovs dagbog for 18.4.61. Umiddelbart stiller jeg mig tvivlende overfor Rautkallios fremstilling. Sagen er jo den, hvad han næppe ved, at Aksel Larsens neutralitetsforestillinger jo allerede var udviklet før bruddet med DKP. Dertil kommer, at jeg tvivler på, at Larsen ville bringe sig i en situation, hvor russerne ville have en mulighed for politisk afpresning. Og endelig er det ikke sikkert, at Zakharov havde adgang til papirer om udbetaling af penge - udover beløbene til de finske organisationer - da disse papirer havde højeste klassifikationsbetegnelse, *osobaja papka*, særligt charteque.⁴¹ Fra en person, som ønsker at være anonym og som i 60'erne arbejdede i SUKPs udenrigsafdeling med Skandinavien, har jeg fået bekræftet, at SF ingen støtte fik. Faktisk ønskede SUKP at have en forbindelse til SF. Således havde Boris Ponomarev i 1961 en samtale med Aksel Larsen, men DKP modsatte sig kontakter mellem SUKP og SF, og herved blev det.

Støtten i 1960'erne

De oplysninger, som vi yderligere har om understøttelsen af DKP er begrænsede, når det drejer sig om det årlige 'grundtilskuds' størrelse. Men via Loupan og Lorrains undersøgelse kender vi til udviklingen i det samlede beløb og ikke mindst til understøttelsen af PCF. Det

samlede beløb udviklede sig efter SUKPs 20. kongres således:

1958	6,8 mio \$
1959	9mio\$
1960	9,05 mio \$
1961	10,5 mio \$
1962	11,05 mio \$
1963	14,65 mio \$
1964	15,75 mio \$ ⁴²

I 1962 holdt kineserne op med at betale til fonden. I 1966, efter Breznev havde overtaget magten, blev fonden omdøbt til Den internationale fond for hjælp til venstre- og arbejderorganisationer, og bortset fra kineserne indgik de samme deltagere som indskydere.

Loupain og Lorrain offentliggør understøttelsesdokumentet for 1969. Det år udgjorde det samlede beløb 16,5 mio \$, hvoraf SUKP betalte de 14, mens tjekkerne, rumænerne, polakkerne og ungarene betalte hver 500.000\$ og bulgarerne 350.000 og østtyskerne 200.000. Når østtyskerne bidrog med så relativt lidt, så skyldes det formentlig, at SED det år bidrog kraftigt til dannelsen af det nye vesttyske kommunistpart, DKP. PCI toppede det år listen med 3,7 mio \$, mens PCF fik 2 mio \$ og det amerikanske parti (CPUSA) fik 1 mio. Der er 34 modtagere på listen, hvoriblandt man mærker sig Lelio Basso og hans PSIUP, som fik 700.000\$. Basso havde overtaget positionen som understøttelsesværdigt parti efter Pietro Nenni i 1963 gik ind i en kristdemokratisk ledet regering.

Det danske DKP fik i 1969 100.000\$.⁴³ Det var efter gældende kurs 750.000 kr., hvilket i 1992-kr. vil sige så meget som 3,75 mio. I 1957 fik DKP 65.000\$ svarende til 3,96 mio 1992-kr. Tilskuddets størrelse henover de 12 år kan have fluktueret, men formentlig har der været tale om en jævn stigning i dollars, men et ret konstant kronebeløb. Det var jo 12 hårde år i DKPs historie, hvor partiet måtte kæmpe for at holde avisen i live. Samtidig lagde det svenske parti kursen om, da C.H. Hermansson overtog formandsposten efter Hilding Hagberg. Hermansson markerede sin uafhængighed ved ikke at ville modtage økonomiske til-

skud. Det norske parti fortsatte en langsom, men sikker udvikling mod nulpunktet. Dette gjorde samlet DKP til et mere interessant parti, kendt som det var for sin loyalitet.

Ser vi på de andre økonomiske tilskud, som figurerer i SUKPs CK-arkiv i det særlige kartotek over beslutninger, så ser vi følgende: 15. maj 1958 får DKP 20.000 rubler (R) vekslet til gældende kurs efter ansøgning. Den gældende kurs var 4 R= 1\$. Den 24. februar 1959 får DKP 10.000 rubler vekslet til danske kr. Den 13. juli 1959 telegraferer SUKP til DKP: "Meddel Nørlund, at hjælpen til udgivelsen af SUKPs historie på dansk er godkendt". Hjælpen bestod i 50.000 danske kr. eller 493.000 1992-kr. Og den 6. februar 1960 telegraferes: "Meddel Jespersen og Nørlund, at deres forespørgsel om hjælp til udgivelsen af Marxismen-leninismens grundlag er godkendt". Her bestod hjælpen også i 50.000 kr. Samtidig besluttes det, at organisere 5-6 ugers kurser for ledende danske kammerater i marxismens-leninismens teori. Det bliver efterhånden en yderligere indkomstkilde for DKP. Kurserne er nemlig gratis for partiet, men partiet opkræver gebyr i danske kr. hos de medlemmer, som skal deltage. Disse gebyrer går direkte i partikassen. Forslaget om kurserne kom iøvrigt fra DKP selv. Den 28. september 1960 får DKP 12 dokumentarfilm af SUKP til en værdi af 100.000 rubler. Og den 17. december 1960 bevilges efter forespørgsel fra DKPs CK 16.570 rubler til veksling.⁴⁴ Såvidt var kartoteket over beslutninger tilgængeligt, da jeg besøgte SUKPs CK-arkiv i 1993. Men ser man på den oversigt, der er i *Danica i Rusland*, hvor man haft uhindret adgang til hele kartoteket, kan man se i stribevis af ansøgninger fra DKPs CK, og før kopier af dette materiale kommer til Danmark, kan vi ikke sige noget sikkert om omfanget af denne *supplerende tildeling af tilskud*.⁴⁵

Støtten 1970-1990

I 1974 trak rumænerne sig efter en del trakaserier ud af den internationale fond. Samme år blev der uddelt 18,4 mio \$. I 1977 var fonden

på 18,7 mio \$. I 1981 blev der uddelt 15,295 mio \$. Det år toppede det amerikanske parti med 2 mio \$ i tilskud, PCF fik det samme, mens finnerne fik 1,4 mio. Italienerne var ikke på listen, og den afspejlede på flere andre leder den interne udvikling mellem Moskva og de kommunistiske partier. Således optræder på listen det svenske Arbejdernes Kommunistparti med et tilskud på 100.000\$. Det er ikke det 'gamle' kommunistparti VPK, men det nye gammelkommunistiske parti. Det norske parti fik 50.000\$, mens DKP var blevet nr. 11 på listen med et tilskud på 350.000\$.⁴⁶ Selvom dollarens fald var mærbart fra 1970 til 1980, så det immervæk 1,97 mio kr. i 1980 eller 3,75 mio i 1992.

Den internationale fond nåede i 1985 op på 20,35 mio \$, men reelt faldt dens værdi i løbet af 80'erne, selvom den steg nominelt, fordi dollaren faldt hele tiden. Det kan også udtrykkes på den måde, at under Gorbacev faldt tilskuddet for helt at forsvinde med Sovjetunionens opløsning efter kuppet i 1991. Det er store beløb, som gennem tiderne har fundet vej til især de vesteuropæiske partier. Loupan og Lorrain har beregnet PCFs samlede direkte tilskud fra 1950-1990 til 50 mio \$. Omregnet til 1993-francs fik PCF i alt en milliard francs. Men som allerede omtalt tidligere var der andre former for tilskud, som ikke figurerer i disse lister, som jeg her har citeret fra. Således kan Loupan og Lorrain dokumentere, at russerne gav gratis avispapir til trykningen af *L'Humanité* og *Drapeau rouge*. Mellem 1982 og 1989 drejer det sig om 4.058 tons⁴⁷ gratis papir.

Andre støtteformer

Også for DKP har der været tale om mange indirekte kilder til hjælp. Jeg har tidligere nævnt trykkemaskine og sættemaskiner, som blev foræret til partiet. I 1969 fik *Land og Folk* igen en ny trykmaskine forærende fra DDR. Jeg har nævnt kursusvirksomheden, hvor partimedlemmer blev sendt på skolingsophold i Sovjet (og i DDR), som var gratis for partiet, men hvor partiet opkrævede deltagergebyr.

Også gennem partiets forlag kom der store

tilskud. Det startede allerede i 30'erne med Mondes Forlag, som udgav de stenografiske procesberetninger fra to af Moskvaprocesserne betalt helt og holdent af russerne. Både forlaget Mega, forlaget Sputnik og forlaget Tiden fik store tilskud til udgivelse af russiske bøger i Danmark. Tilskuddene kunne enten bestå i kontante summer til produktion i Danmark, i gratis oversættelser fra russisk, eller i at forlaget aftog bøger som helt og holdent blev produceret i Sovjet og overdraget billigt til salg i Danmark. I en sådan forretningspraksis kunne der lægges tilskud ind på forskellig vis. Hvis man kunne overbevise russerne om, at det var helt urealistisk at kunne udsende *Lenins udvalgte værker* på dansk, kunne det bringe trykningstilskuddet derop, hvor der var tale om et maskeret tilskud til partiet. Men også oversættelseshonoraret kunne sættes op.

I 1961 startede partiet udgivelsen af tidskriftet *Verden Rundt*, der fra 1963 udsendtes som en del af tidsskriftet *Tiden*. Her blev der bragt artikler fra den kommunistiske verdensbevægelse. Tilskuddet til trykningen af *Verden Rundt* har givet været med til at betale for *Tiden*. Der er flere udsagn om, at Ib Nørlund simpelthen havde penge med hjem fra Prag til finansiering af *Tiden*. Parallelt hertil kan det nævnes, at russerne abonnerede på et stort antal *Land og Folk*, som hver dag blev fløjet til Moskva. Ikke for at tilfredstille et sultent, dansk-læsende marked, men i ren og skær subventionsøjemed. I rækken af indirekte tilskud bør også nævnes de mange ferieophold, som danske ledende kommunister har været på i Sovjet eller i andre østbloklande. Og de foredragsturneer de var på derovre, hvor de blev rigeligt betalt. Og huskes bør også venskabsforeningerne, som i sin sidste udgave havde til huse i Vester Voldgade med butikken Sputnik. Driften af venskabsforeningerne har jeg slet ikke omtalt, men der er ingen tvivl om, at de var helt og holdent betalt af russerne.⁴⁸

DKP - et parti på støtten

Et nærliggende spørgsmål er, hvordan så store midler kanaliseres ind i en organisation som

DKP, hvorfor så få kendte til det og hvordan det påvirkede organisationen. Af dem, jeg har talt med synes der at herske enighed om, at DKPs trykkeri Terpo Tryk var en vigtig kanal for tilførsel af russiske penge. Trykkeriet fik simpelthen store trykkeordrer fra russerne, som de udførte til overpris. Arbejdet blev udført bedre end i Sovjet, men prisen var mange gange over det, som man kunne få det for i Milano eller Lissabon. Overfaktureringen var på den måde et bevidst tilskud til DKP. Nogen gange udeblev betalingen og partiets formand, Knud Jespersen, Jørgen Jensen eller Ole Sohn, måtte en tur til Moskva for at redde partiet fra fallit. Om Terpo var den vej, som blev brugt for de beløb, vi finder på udbetalingslisterne, er imidlertid uvist. Muligvis er der tale både om tilskud gennem overfakturering og gennem kontante tilskud. KGB-chefen i København i 60'erne og 70'erne, Mikhail Petrovic Lubimov, har således i avisinterviews udtalt, at han udbetalte kontante tilskud til Knud Jespersen. Og den tidligere omtalte anonyme kilde, som i 60'erne arbejdede i SUKPs udenrigsafdeling med Skandinavien, har bekræftet, at KGB blev brugt til pengetransporter.

Historier om Moskvaguldet har udgjort en fast bestanddel af DKPs pressehistorie. Når man har kunnet afvise historierne netop som historier, hænger det sammen med, at kun meget få har været vidende om, hvad der egentlig foregik og hvordan det foregik. De få, der vidste, har ikke haft nogen interesse i at fortælle, fordi de selv var implicerede. På samme måde, som Aksel Larsen ikke fortalte om Arne Munch-Petersen, fortalte han heller ikke om pengene, fordi det ville belaste ham selv. Detaljerede regnskaber blev aldrig forelagt CK. Regnskabernes detaljer kendte kun en lille kreds bestående af kasserer, forretningsfører, formand og revisor. Når regnskaberne var blevet revideret blev hovedtallene forelagt partiets ledelse.

Hvilken effekt havde pengene på DKP? Det er naturligvis svært at kortlægge, men givet er det, at pengene udover at lette partiets økonomiske situation også gav det problemer. Pengene gav partiet en falsk fornemmelse af mulig rækkevidde og et oppustet bureaukrati. I 1970-

erne var der opimod 100 ansatte i DKP-koncernen, og selvom de to trykkerier krævede en del typografer og litografer, var der uforholdsmæssigt mange ansatte til 10.000 medlemmer. Det gjorde de ansatte meget lidt omkostningsbevidste, siger en tidligere funktionær i partiet. Og det medførte f.eks., at Terpo Tryk ikke var noget konkurrencedygtigt trykkeri. Det kunne være dobbelt så dyrt at få noget trykt der, som på et af de store provinstrykkerier.

Man kan stille sig det spørgsmål, om der ville have været et kommunistisk parti i Danmark uden russisk tilskud. Det er naturligvis ikke til at besvare seriøst. Men givet er det, at havde der eksisteret et selvberørende kommunistisk parti i Danmark, havde det haft et meget mere beskedent omfang og måttet leve med en meget mere begrænset stab. *Land og Folk* havde næppe overlevet 1958.

Man kan også stille sig det spørgsmål: hvorfor betalte russerne astronomiske summer i både dollars og rubler for at holde en kommunistisk bevægelse kørende? Der er næppe megen tvivl om svaret i den første tid. Lenin satsede gennem Komintern på at bryde den isolation, den russiske revolution var kommet i ved den dødfødte revolution i Tyskland. Hvornår dette forhold ændrede sig, er svært at sige. Troede Stalin således selv på, at han stillede mod kommunismen og at Komintern var et redskab til verdensrevolutionens gennemførelse? Det er svært at svare entydigt på. I hvert fald satte han sin egen og systemets overlevelse over alt andet. Det er imidlertid givet, at ledelsen i Sovjet på ét eller andet tidspunkt må have stillet sig spørgsmålet om det formålsrationelle i at holde liv i en kommunistisk bevægelse, som ikke kunne fungere i samme målestok uden tilskud. Og set i det perspektiv, at den kommunistiske bevægelse var en slags supplement til udenrigstjenesten, en slags frivilligt korps til reklametjeneste for Sovjet, er udgiften vel i en størrelsesorden, hvor den er til at forstå. Men spørgsmålet er vel snarere, om det giver fuld mening kun at ville forstå forholdet formålsrationelt. Ideologisk kamp er vel for alle de store nationer forbundet med både illusion og også løgn. Det

gælder eksempelvis typisk for den amerikanske ideologiske offensiv for demokrati. Jeg tror, at man må regne med, at i hvert fald en del af svaret ligger i den byzantinske karakter ved den sovjetiske offentlighed. Den kommunistiske ideologi ('marxismen-leninismen') var den eneste tilladte tankeform. Det betød ikke nødvendigvis, at der var konsensus omkring den, men terroren gjorde, at andre tankeformer hele tiden blev forsøgt undertrykt. Det gav vel også en del af det gamle, nu i virkeligheden forældede tankegods, en vis inert i måske også forbundet med en vis nostalgi. Sådan som amerikanerne har det med deres revolution og borgerkrigen.

Noter

1. Tak til Torgrim Titlestad, Lars Björlin, Kurt Jacobsen, Jukka Paastela, Anatolij Cekanskij og Nils Bredsdorff for hjælp undervejs og til Ole Sohn, Frank Aaen og Bjørn Grøn og andre, men anonyme kilder for at lade sig udspejle om deres fortid som funktionærer i DKP og SUKR
2. Dokument i Rossijskij tsentr khanenija i izucenija dokumentov novejszej istorii (RTKIDNI), Moskva, 495-82-1 (som refererer til henholdsvis fond, opis (registrant) og delo (sag)), offentliggjort i Victor Loupan og Pierre Lorrain: *L'argent de Moscou. L'histoire la plus secrete du PCF*, Paris 1994, s. 46ff.
3. Ved februarrevolutionen i Rusland blev der indført nye rubler ("Kerenskij-rubler") til afløsning for de gamle ("Romanov-rubler"). Den 20. december 1918 holdt man op med at veksle Kerenskij-rubler i København fordi kursen på 1000 R var faldet fra 58 til 38 (Statspolitiet, 1520/1919-23, RA). Hertil kom så de Hvides rubler, udstedt i Arkhangelsk og bolsjevikerens rubler. Hos Loupan og Lorrain gengives nogle dokumenter, hvor brillianter overføres til Komintern. Men selvom disses karat opgives sammen med deres rubelværdi, tillader det os ikke at slutte til rublens værdi, da der ikke er nogen klar relation mellem karat og rubelværdi (Loupan, op. cit. s. 53 og 57). Rublen var ikke noteret på Københavns Børs i 1919. Da inflationen i Rusland efter revolutionen var enorm, er det mest sandsynlige, at der her tænkes på den førrevolutionære guldrubel, som svarede til 0,774 g guld, hvilket skulle gøre en rubel til 0,87\$ eller 4,05 danske kr. anno 1919. I 1922 indførtes den nye cervonets, som blev sat lig med 10 førrevolutionære guldrubler (Maurice Dobb: *Russian Economic Development since the Revolution*, London 1929, s. 225).

4. Se Alexander Watlin: "Genosse Thomas" und die Geheimtätigkeit der Komintern in Deutschland 1919-1925, i Watlin: *Die Komintern 1919-1929*, Mainz 1993, s. 23ff.
5. Loupan, op. cit. s. 48.
6. Otto Grimlund til Marie Nielsen 25.8.1919, Marie Nielsen-arkivet, ABA.
7. Anonym rapport i AIC-arkivet, ABA.
8. Mødeprotokol for EKKI 21.1.19, RTKIDNI.
9. Oplysninger i diverse sager hos Statspolitiet vedr. samarbejde med militære myndigheder, 1919, RA.
10. Paul Anderson og Kevin Davey: Moscow gold? The true story of the Kremlin, British communism and the left, *New Statesman*, special supplement, 7.4.95.
11. Watlin, op. cit. s.30.
12. Lars Björlin: *Ur Moskvas perspektiv. Kommunismen i Sverige 1919-1970 betraktad och bedömd i Moskva. En översikt*. Manuskript 1995 venligt stillet til rådighed af forfatteren. Oplysningerne er fra budgetkommissionens arkiv, 495-82-4.
13. Kurt Jacobsen: *Mellem København og Moskva*, Kbh. 1989, s. 33 og 45.
14. Lars Björlin, op. cit.
15. G. Carlson til Carl Madsen 1.7.1921, Ernst Christiansens arkiv, ABA. Her ligger også de breve, som citeres i det følgende.
16. Jacobsen, op. cit., s.45.
17. Jacobsen, op. cit., s. 111.
18. Lars Björlin, op. cit. Henvisningerne gælder budgetkommissionens arkiv 495-82-6, 9a, 12.
19. Jacobsen, op. cit. s.135.
20. Oplysninger fra Gerrit Voerman, Stephane Courtois og Peter Huber i interne papirer fra konference i Groupe de recherche sur le communisme ouest-européen i Nanterre i april 1995.
21. Kurt Jacobsen: *Moskva som medspiller. DKP's gennembrud og Aksel Larsens vej til Folketinget*, Kbh. 1987, s.56.
22. Jacobsen, op. cit. s. 38, 84, 91, 122. Men der er også eksempler på, at bønnerne ikke hjælper, s. 40, 181, 183.
23. DKP-arkivet, ABA. Jacobsen op. cit., note 2, s. 211.
24. Kurt Jacobsen: *Aksel Larsen - en politisk biografi*, Kbh. 1993, s.236.
25. RTKIDNI 495-74-181 og 495-18-1320.
26. RTKIDNI opis vkhodjascikh telegramm ot nomera 15. nacato 1 janvarja 1942g. Jeg har ikke selv haft adgang til denne mappe, men støtter mig til Torggrim Titlestads notater.
27. Niels Erik Rosenfeldt: *Stalins secret Chancellery and the Comintern*, Kbh. 1991, s. 52.
28. Kurt Jacobsen: *Aksel Larsen*, op. cit., s.301.
29. RTKIDNI 17-128-167.
30. Tsentr Khranenija Sovremennoj Dokumentatsii (TKSD), Moskva, 89-38-22 og 23.

Se også Jan Foitzik: Aus der Buchhaltung der Weltrevolution. Finanzhilfen der "regierenden kommunistischen Parteien" für den internationalen Kommunismus 1950-1958, *Jahrbuch für historische Kommunismusforschung* 2, 1994, s. 140-47.

31. TKSD, 89-38-24.
32. *Land og Folk* 28.4.1950.
33. TKSD, 89-38-26.
34. TKSD, 89-38-15,16,18.
35. TKSD, 89-38-28.
36. TKSD, 89-38-33.
37. TKSD, 89-38-34 og 35.
38. Kartotek over beslutninger. TKSD.
39. TKSD, 89-38-29.
40. Hannu Rautkallio: *Neuvostovallan asialla. NKP:n vaikutus Suomessa 1960-luvulla*, Helsinki 1993. Jukka Paastela har oversat og kommenteret for mig.
41. Rautkallio, op. cit., s. 154f og note 7.
42. Victor Loupain og Pierre Lorrain: *L'argent de Moscou*, op. cit. s. 21 lf. Tallet for 1960 dog fra TKSD 89-38-36.
43. Loupan, op. cit. s.215ff og dokument nr. 61.
44. Kartotek over beslutninger. TKSD.
45. *Danica i Rusland. Kilder til Danmarks historie efter 1917 i russiske arkiver. Resultater af et forskningsprojekt*, Rigsarkivet 1994, s. 267-77'.
46. Loupan, op. cit., dokument nr. 61.
47. Loupan, op. cit., s.234.
48. Lars Björlin kan f.eks. dokumentere, at det svenske Sovjetunionens Venner i 1962 fik 100.000 sv. kr. i støtte. Björlin, op. cit. Henvisningen er til TKSD 55-9-1,2. Jvnf. *Danica i Rusland*, op.cit., s. 306: SUKP-CK om forøgelse afhjælp til Venskabsforeningerne i de Skandinaviske lande, 1976. TKSD 89-26-16.

Abstract

Thing, Morten: Communists' Capital
Arbejderhistorie 3/1995 p. 1-13

For as long as Communist parties have existed, the question of whether or not they were financed by the Russians has been debated. Communists themselves always hotly denied any such financing. On the basis of documents in the Russian archives the article demonstrates that the Danish Communist Party, the DKP, was probably financed in this way throughout its existence. Light is shed on the actual amounts involved, and their life-and-death importance to the DKP is discussed.

Morten Thing, Center for Arbejderkulturstudier,
Njalsgade 80, 2300 København S